

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חילול במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: לקראת רה"ש (ב)

כ"ד אלול תשפ"ד 1544 (שנה כט')

ההפטרה: "שש אשיש" (ישעיה סא)

האט,
עוד 6 יום
יום הדין!

פרשת זיכרון-וילך

"וזה תברך בלבו לבנו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך" (כט, יז)

הקב"ה ממתינ ומצפה שנשוב לפניו בתשובה שלמה, לשם כך הא נותן לנו אין ספור תזכורות וקורא לנו שוב ושוב. אך לא כולם מטים אוזן לקריאה זו ונשארים בשלהם, משוכנעים כי "שלום יהיה לי" ועוטים על ליבם "שריון מתכתי" המשכנע אותם שלא להשתנות.

אך הקב"ה קורא לכל אחד מאיתנו: "בני יקרי, אך אני יכול לתת לכם שנה טובה ומבורכת בכל מה שאתם צריכים... בבריאות, פרנסה, בנחת, בהצלחה... הכל בידי אני מבקש מכם רק דבר אחד - שתשובו בתשובה. ואם קשה לכם קחו לכם את עשרת הימים מראש השנה עד יום הכיפורים ותבחנו את עצמכם במה אתם צריכים לתקן את עצמכם". הבה נפתח את ליבנו ונסיר את אטימות הלב של "שלום יהיה לי כי בשרירות ליבי אלך" ונטהר את ליבנו לעובדו באמת.

"ושבת עד ה' אלוך ושמעת בקולו ככל אשר אנוכי מצוך היום" (ל, ב)

המאמין שכל הצרות התוכפות עליו מגיעות מהקב"ה, יודע כי הדרך היחידה להינצל מהם היא "ושבת עד ה' אלוך ושמעת בקולו" היינו ישוב בתשובה שלמה ויתחטא אל אבא שבשמים ויתפלל לפניו שיסיר את עולן מעל צווארו, שכן כל ניסיון להתחמק מלעשות "ככל אשר אנוכי מצוך היום", מוכיח שאין הוא יודע מי המכה אותו, ולשם מה נועדו כל הקשיים הללו? כי כשאדם מנסה "להסתדר" לבד באה המציאות וטופחת על פניו ולא נותר לו אלא להרים עיניים לשמים ולהבין שכל מה שקורה עימו זה מה' יתברך לטובתו כדי לעוררו.

מעשה שהיה

החודש הכל בחינם...

(הרב אברהם פוקס)

פעם נכנסתי לחנות מכולת בטבריה, חנות מוכרת וידועה באזור שבו מתגורר ציבור ראי ה'. המוכר, יהודי שומר תורה ומצוות שפאותיו מתבדרות ברוח, על שולחנו מונחים ספרי הלכה פתוחים שבהם הוא הוגה בין לקוח ללקוח, היה עסוק בלספר סיפור. הוא כבר היה בסופו של הסיפור המעניין, מה שגרם לי לבקש ממנו שיספר את סיפורו בשנית, לטובת כולנו כמובן. "חכה שידלדלו קצת הקונים ואוכל לספר לך בנחת, בינתיים תשב וקח לך איזה ספר", אמר תוך שהוא מחווה בידו על השולחן והמדף שלאחוריו.

"אל תראה אותי כמו שאני עכשיו, פעם הייתי מכור לכסף, מחובר אליו באינפוזיה. הייתי פחות חזק בדת, בטח לא משקיע שעות ביממה על לימוד תורה. פתחתי את החנות בארבע לפנות בוקר וסגרתי באחת עשרה בלילה, כשאשתי מחליפה אותי לכמה שעות מנוחה בצהריים..."

כשאני מנסה לברר למי אצה הדרך לקנות חלב ולחם בשעה מוקדמת כל כך, הוא ענה לי שתמיד ישנם אנשים... ובכלל טבריה זו היא עיר של מטיילים ונופשים, ורבים שעברו ליד החנות בשעה מוקדמת והופתעו לראותה פתוחה, נכנסו לקנות בה. עד כאן ההקדמה, ומכאן לסיפור:

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 23:31-6:55 * סוף זמן ק"ש 56:55-8:55

יציאת שבת: 7:43

יציאת שבת: 7:01

כניסת שבת: 6:11

"זה קרה לפני כשנתיים, יום שישי בחמש בבוקר. נכנס לחנות אדם מבוגר בעל מראה פשוט ביותר, כשספר תהילים בידו האחת ובידו השנייה כרטיס אשראי. אנחנו ברכנו אחד את השני ב"בוקר טוב", הוא הגיש לי את הכרטיס ואמר לי: 'תגהץ שלושים אלף?' כמה? שאלתי אותו בידיעה ברורה שלא שמעתי טוב, והתברר לי ששמעתי טוב מאד. 'שלושים אלף', הוא חזר ואמר. לא הייתי רגיל כמובן בסכומים שכאלו, אני בסך הכל מנהל מכולת ולא מגרש מכוניות, לקחתי את הכרטיס ופשוט עשיתי כדבריו. חיכיתי לאישור העסקה, שמיד הגיע. "מה עכשיו?", שאלתי אותו.

"תראה, אני אשב על כסא בצד ואומר תהילים, כל מי שנכנס לקנות, תעשה לו חשבון ולאחר מכן תאמר לו שהיום זה בחינם ואין צורך לשלם, וככה תמשיך עם הקונים עד שיגיע לסכום של שלושים אלף. אבל אני מזהיר אותך, לא להסתכל לכיוון שלי ובטח לא לומר שמישהו שילם עליהם, פשוט תאמר שהיום זה בחינם וזהו'.

הוא התיישב בפינה והחל לומר תהילים בדבקות, ולא הרים את עיניו מהתהילים. לא עברו כמה דקות, נכנסה לקוחה לחנות וערכה קניות לשבת. ערכתי לה חשבון ובסופו אמרתי לה כמסכם, 'היום זה בחינם'. היא הסתכלה עלי וניסתה להבין, חזרתי שוב על דבריי. היא ארזה את קניותיה ויצאה מהחנות. לקוח נוסף נכנס וגם לו אמרתי לאחר החשבון – 'היום זה בחינם'.

לא תאמין למה שקרה בהמשך: תוך רבע שעה החנות התמלאה בלקוחות. הזעקתי את האחים שלי שיעמדו בחוץ ולא יתנו להיכנס מחשש לסכנת נפשות, ועל כל אדם שיצא הכניסו אחר במקומו. נהיה ברחוב תור של עשרות אנשים ועדיין לא הגיעה השעה שש בבוקר! הסתכלתי על המבוגר בקצה החנות שהיה עסוק באמירת תהילים, כאילו הוא לא קשור לכל מה שקורה סביבו. בשעה שמונה וחצי הגעתי לסכום של שלושים אלף, וגם ככה לא השאירו הרבה בחנות, ופשוט סגרתי את החנות והלכתי הביתה, שמח מיום החופש שקיבלתי.

איני יודע מי זה היה, והחויב של האשראי כובד במלואו, אם אתה דואג. אך מאז לא ראיתי אותו שוב, המשכתי לעבוד בחנות ביום ראשון כרגיל, אבל משום מה הסיפור הזה נתן לי פרופורציות על כסף. בהמשך הורדתי משעות העבודה והעברתי את אותן השעות לעבודת ה', והיום, כמו שאתה רואה אותי, לבוש בבגדים של בן תורה ומוקף בספרים שבהם אני לומד", סיים את דבריו, ופנה ללקוח הבא והשאיר אותי נפעם מהסיפור ומלא מחשבות.

חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות בו אנו נמצאים, הוא ממש כמו אותו תורם אלמוני. תיקת, היום זה בחינם. חודש אלול מעניק לנו כוחות נפלאים להשיג דברים שנראו בעבר קשים ובלתי-אפשריים, חודש שיש בו קרבת ה' גדולה יותר מכל השנה. הקב"ה מצפה לנו שנצל זאת, שנמלא את עצמנו בשפע רוחני וכל טוב – הרבה יותר משלושים אלף. אני לדודי לדודי לי, ככל שנתקרב לדודי – דודי יתקרב אלינו, החודש זה בחינם!

(אתר דירשו)

הלכות ערב ראש השנה

פינת ההלכה

התרת נדרים א. נוהגים לעשות "התרת נדרים ושבועות" הכללי בבית הכנסת בערב ראש השנה ובערב יום הכיפורים, כדי להינצל מעונש נדרים ושבועות שנדר ונשבע בכל ימות השנה (כה"ח סי' תקפ"א א' ס"ק כ"ט, דרכי יוסף סי' תקפ"א ס"ק כ"א, חזו"ע ימים נוראים עמ' מז, תורת מועדים לגאון הכ"ז דוד יוסף סי' ז' ס"ז) [וההתרה כוללת הפרה של הנדרים והשבועות שנדר כל השנה וכן הודעה לבטל את הנדרים והשבועות שעתיד לנדור ולהישבע במשך שנה הבאה] (חזו"ע סס). הדבר ברור שאין התרה זו מתירה כל נדר שנדר בכל ימות השנה, ויש הרבה נדרים שצריכים התרה מיוחדת אצל הרב כדת [ולכן נדרים שזכר שנדר יפנה לרב לשאול אם ההתרה זו מספיקה לו או צריך התרה מיוחדת אצל הרב שזה תלוי בסוג הנדר שנדר] (תורת מועדים סס).

ב. מאחר והתרת נדרים הכללית מצילה מהרבה נדרים ושבועות שנודר ונשבע במשך השנה, חובה קדושה שכל אחד ואחת ישתתפו בהתרה זו של ערב ראש השנה וערב יום כיפור (ז.ע.) [מ"מ צריך לדעת שאין היתר בזה לזלזל בנדרים ושבועות ולסמוך שיש לנו ביטול מראש, שלא יתן לאדם פתח לנדור ולהישבע כרצונו, שתקנה זו נועדה להציל ולא להתיר לכתחילה].
ג. טוב לעשות התרה זו הכללית לכתחילה בפני עשרה ועדיף שיהיו אנשים שמבינים את ההלכות שלומדים (חזו"ע ימים נוראים עמ' מג) ואם אי אפשר אז בפני שלשה (סס).
ד. צריך כל אדם להבין את נוסח התרת הנדרים הכללית הזו ולא כמו שחושבים עמי הארצות שזו

אמירת תחינה ובקשה גרידא (כה"ח סי' תקפ"א ס"ק כ"ט, כל נדרי לגר"ז שטסמן פ"פ ס"ב).

ה. אישה שאינה יכולה להיות נוכחת בהתרת נדרים ושבועות הכללית הזו תמנה את בעלה שיהיה שליח שלה להתרת נדריה (הליכות עולם לגר"ע אב"א שאלו ע"מ ג, פסקי תשובות ס"ט) ובהתרת הנדרים הזו יכוון הבעל גם עבור אשתו [ובנוסף יוסיף "שתתירו לנו ולנפשותינו ולנשינו" או "שנדרנו ונשבענו אני ואשתי" וכיו"ב] (כל נדרי לגר"ז שטסמן פ"עט ס"ו, הליכות עולם ס"ט, חזו"ע ס"ט).

עירוב תבשילין

א. יש להכין "עירוב תבשילין" בערב ראש השנה לפני החג (יום רביעי) כדי שיוכל לבשל מיום שישי (יר"ט שני) לשבת (ש"ע סי' תקכ"א ס"א) ולכתחילה זמנה עד שקיעת החמה (6:25) (מג"א סי' רס ס"ק ג, חזו"ע יר"ט עמ' רפ"ג) מ"מ מי ששכח ולא הניח "עירוב תבשילין" ונזכר אחר שקיעת החמה בתוך זמן בין השמשות [עד 6:39] יניח ה"עירוב" (הרמ"א סי' תקכ"א ס"א) ויברך עליו (חזו"ע עמ' רפ"ג, משנ"ב סי' רס"א ס"ק י"א).

ב. מי ששכח להניח "עירוב תבשילין" ונזכר בבואו לבית הכנסת להתפלל מנחה בערב החג, אם יש שהות בידו ללכת לביתו בלי להפסיד מנחה, ישוב לביתו יעשה "עירוב תבשילין" ויחזור, ובשעת הדחק שאין שהות כזו יאמר את נוסח "עירוב התבשילין" ללא ברכה [הסיבה: ללא ברכה כי תבשיל העירוב לא לפניו אלא בביתו] כשהוא בבית הכנסת (חזו"ע עמ' רפ"ג, פסקי תשובות סי' תקכ"א ס"ה, שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ל"ו) ויכול לעשות זאת עד סוף בין השמשות [כמבואר בסעיף הקודם] והנוסח שאומר: "תבשיל פלוני שיש לי בביתי יהיה עירוב תבשילין ויהיה לי מותר לבשל, ולאפות ולהדליק הנר מיום טוב לשבת", ועל הצד היותר טוב יוסיף ויתנה ויאמר: "ואם לא יועיל ערובי על פי דין הנני סומך על עירוב רב העיר" (חזו"ע ס"ט).

ג. אם שכח או נאנס ולא עשה "עירוב תבשילין" בערב ראש השנה ונכנס כבר ראש השנה יסמוך בדיעבד על רב העיר שמערב לכל בני עירו (ש"ע ס"ט ס"ז). [ואין צורך לשאול את רב העיר על כך] ויבשל על סמך זה מיום שישי לשבת, ואפילו הקרובים לפשיעה יכולים לסמוך על זה (חזו"ע עמ' ר"ל-רל"א, ילקו"י מועדים עמ' תק). אבל במושבים צריך לוודא זאת עם הרב האזורי.

ערב ראש השנה

א. אין אומרים וידוי ונפילת אפים בתפילת שחרית ומנחה בערב רה"ש [יום רביעי] אבל בסליחות באשמורת הבוקר אומרים וידוי ונפילת אפים אפילו לאחר עלות השחר (ש"ע סי' תקפ"א ס"ג) [קודם נץ החמה] (ילקו"י עמ' ר"א, חזו"ע ימים נוראים עמ' מו).

ב. מעלת יום ערב ראש השנה גדולה מאוד, ויזהר בו ביותר שלא לאבד אפילו רגע אחד, וישתדל בו בלימוד תורה, בתפילה בכוונה, בקיום מצוות ובחשבון נפש, כי יש בכוח יום זה לכפר על כל עוונותיו של כל השנה, שהכל הולך אחר ה"חיתום" (ילקו"י ימים נוראים עמ' קכח-קכ"ט).

ג. טוב לאפות חלות ולהפריש מהם "הפרשת חלה" כדי להוסיף זכויות ליום הדין (ילקו"י ס"ט עמ' קל"ב). ד. יש נוהגים ללכת בערב ראש השנה לבית הקברות להשתטח ולהתפלל על קברות צדיקים ונותנים צדקה לעניים (ש"ע סי' תפ"א ס"ה) וההולך לשם לא ישים מגמתו נגד המתים, אלא יבקש רחמים מהש"ת בזכות הצדיקים שוכני עפר (חזו"ע עמ' נ"ב-נ"ג).

ה. טוב להרבות בצדקה לעניים [וכן לעמלי תורה (ילקו"י ימים נוראים עמ' ק"ו)] בערב ראש השנה (הרמ"א סי' תקפ"א ס"ד, כה"ח ס"ק ל"ז) שהרי תשובה, תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה (ילקו"י ס"ט).

ו. אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה (יום רביעי) (ש"ע סי' כה"ח ס"ק ע"ז) והרוצה לתקוע כדי להתלמד יעשה זאת בביתו בחדר סגור (משנ"ב ס"ק כ"ד).

ז. מנהג יפה להסתפר ולכבס בגדים ולגזוז ציפורנים בערב רה"ש (ש"ע ס"ד) וטוב להסתפר קודם חצות יום [=12:30] (ב"א נכ"ס ס"ג, כה"ח ס"ק פ). ויש נוהגים לטבול במקווה טהרה בערב רה"ש ומנהג יפה הוא (בהרמ"א ס"ט) וטוב לא לפני שעה קודם חצות יום (משנ"ב ס"ק כ"ו) ואם אינו יכול לטבול במקווה נכון שישפוך על גופו מעל 12.5 ליטר מים (משנ"ב ס"ק כ"ו) ואפשר לעשות זאת גם ע"י מקלחת ואפילו גם ע"י מים חמים (ילקו"י עמ' כ"ז ועמ' תמח).

ח. גם הנוהגות לבשל את סעודות ראש השנה בחג עצמו [ע"י העברה מאש לאש], מכל מקום את התבשילים לסעודות ליל ראש השנה השני תבשלנה לפני החג [כדי שהאוכל יהיה מוכן לזמן הסעודה] ט. בערב ראש השנה יזהר להתפלל תפילת מנחה כמנהגו כי היא התפילה האחרונה של השנה והכל הולך אחר החיתום (ב"א נכ"ס ס"ב).

י. יקפיד אדם לשוב בתשובה בכל ליבו וכל שכן מעבירות שבין אדם לחברו ולא ימתין עד יוה"כ לבקש מחילה מחברו אלא יקדים כבר לפני ראש השנה (כה"ח ס"ק נ"ט).

יא. האשה לא תברך "שהחינו" בהדלקת הנרות שהרי יוצאת ב"שהחינו" שבקידוש (ס"ט).

יב. נהגו לאכול בשני הלילות של ראש השנה מיני מאכלים [ה"סימנים"] לסימן טוב לכל ימות השנה (ש"ע סי' תקפ"ג ס"א). שהם: רוביא (לוביא), קרא (דלעת), כרתי (נקי מתולעים), סילקא, תמרים [לפתוח ולבדוק מתולעים], רימונים, תפוח בדבש, ראש כבש [חלק בית יוסף] דווקא [ש"ע ס"א-ב] ואם אין ייקח

בשר ראש של בהמה ("חלק בית יוסף") (כה"ח ס"ק כז) או דג (שופר צליל לגר"צ מואפי עמ' קיז, תורת מועדים עמ' סט) [אם לוקח ראש של דג לא ייקח של סלומון מאחר שיש בראשו תולעים, אלא ייקח של דגי בריכות כגון: קרפיון, מושט וכדו' שנקיים מתולעים].

הטעם: לאכילת דברים מתוקים [ה"סמנים"] ו"יהי רצון" שאומרים, אין הכוונה דרך תפילה שאין מקום לתפילה בשעת האכילה, אלא זה מהווה ביטחון ואמונה שמראה שהוא מאמין ובוטח שכן יהיה, כדי שאם נגזר להיפך ח"ו יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה אמן כ"ר. (חכמת שלמה ס' תקפג ס"קא לגר"ש קלוגר נ"כ על שו"ע) יג. יש נוהגים שלא לאכול מאכלים חמוצים אלא רק מתוקים לסימן טוב שתהיה כל השנה טובה ומתוקה (כה"ח ס' תקפג ס"ק יח, משנ"צ ס"ק ה) ולעניין אכילת מאכלים חריפים יש נמנעים ומי שרגיל באכילתם בכל השנה יכול לאוכלם גם בראש השנה (ולקו"י ימים נוראים עמ' רחצ בשם הרש"ל עובדיה יוסף).

יד. את הכרתי והסילקא (למי שלוקח תרד) אין לאכול אם אינם נקיים מתולעים, אך יאמר את ה"יהי רצון" מבלי לאוכלם, יש לפתוח ולבדוק את התמרים מתולעים לפני האכילה.

יז. * כשאוכל את ה"הסימנים" בתוך הסעודה מברך רק "על העץ" ופוסט את כל העץ, אבל על "האדמה" לא יברך שהרי הפת פוטרם, מ"מ טוב להביא פרי אדמה שלא נפטר בפת כגון: בוטנים, אבטיח או מילון וכדו', ויברך "על האדמה" ויתכוון לפטור את כל "האדמה" שבסימנים

(מועדים כהלכה ס' ו' ס"ד). * כשאוכל את הסימנים לפני הסעודה מברך על "העץ" פעם אחת ופוסט את כל "העץ", ומברך על "האדמה" פעם אחת ופוסט את כל האדמה. [ויזהר שלא יאכל כזית יחד מפירות שבעת המינים וכן לא כזית יחד משאר הפירות והירקות, שאם יאכל שיעור יכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה. ואם אכל שיעור בתוך חצי שעה לארוחה להלכה לא יברך ברכה אחרונה – ולכן כדי לצאת מכל ספיקות אלו יעשה את ה"הסימנים" בתוך הסעודה (הליכות עולם ח"צ עמ' רכח)]. * לפני שמטבילים תפוח בדבש יש ליטול ידיים כדין דבר שטיבולו במשקה (עיין שו"ע ס' קנח) [דווקא כשאוכל את הסימנים לפני הסעודה].

* כשמברך "שהחיינו" על פרי חדש פוסט את כל הפירות שצריכים ברכת "שהחיינו" שנמצאים על השולחן (ס' ס"ד), ולכן יביאם לאחר הקידוש שאם לא כן יפטרו בברכת "שהחיינו" שבקידוש.

יז. כשצריך לברך על פרי "עץ" או "אדמה" [ע"פ האמור בסעיף הקודם]: מברך קודם ברכת הפרי וטועם מהפרי ואז אומר ה"יהי רצון" ושוב טועם מהפרי, ואם אינו צריך לברך על הפרי אומר רק את "היהי רצון" וטועם מהפרי (הליכות עולם ח"צ עמ' רכח).

יח. רשאי כל אחד ואחד מבני הבית לברך ברכת הפרי וברכת "שהחיינו" לעצמו ואינו חייב לצאת ידי חובה בברכתו של בעל הבית [אפילו שענה "אמן" אחר ברכת בעל הבית] ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה, אך יכולים כל בני הבית לשמוע את הברכה וה"יהי רצון" מבעל הבית ולצאת ידי חובה (ולקו"י ימים נוראים עמ' רפט).

יט. העיקר בימי ראש השנה הוא לפשפש במעשיו ולבדוק במה עליו לשוב בתשובה וכל אדם שישב מעט במנוחה ויבחן עצמו היטב ימצא הרבה הלכות שעליו לתקן, וזוהי עבודת היום לקבל על עצמו לשפר דרכיו להבא ולחפש עצות וגדרים.

אי"ה יתקיים כנס לחודש אלול באשדוד בהשתתפות הרב חיים רבי מחולון, הרב יעקב לייפער, הרב שלמה לוינשטין ביום שני כז באלול בשעה 8:00 בערב בבי"כ החיד"א רח' יצחק חנשיא 22 אזור ג'

תזכורות לערב ראש השנה (יום רביעי)

- ☒ להכין שני נרות נשמה ליוממים [לצורך העברה מאש לאש].
- ☒ מי שמתכוון לבשל לא לשכוח לחבר שעון גז.
- ☒ יש לחבר לחשמל את הפלטה של שבת לפני החג.
- ☒ אשה שמדליקה נרות רגילים, צריכה להכין נרות דבוקים בפמוטים לשלשה ימים לפני רה"ש לפי שאסור להדביק הנרות בפמוטים משום ממחק (משנ"ב ס' תקיד ס"ק יח) או אפשר להכין חתיכות נייר כסף וברה"ש כל פעם שצריך יכניסו את הנר לפמוט עם נייר כסף וכך יעמיד בלא צורך להדביק.
- ☒ המדליקה בשמן. מותר להכין את "הפתילות", היינו להכניס את הפתילה בתוך השעם להכנת "הפתיל הצף" ביום טוב עצמו (שו"ת שפת אלי ח"ט ס' קנה ס"ק א) (מ"מ החור בשעם בו נכנסת הפתילה צריך להיות פתוח וכן "השעמים" מופרדים אחד מהשני לפני יום טוב ולכן הטוב ביותר להכין הכל לפני יום טוב דהיינו ל-3 ימים מראש).
- ☒ להכין עירוב תבשילין – כדי שיהיה מותר לבשל ביו"ט שני של ראש השנה (יום שישי) לשבת אפילו אם הכל מוכן לפני ראש השנה בכל זאת יעשה עירוב תבשילין ללא ברכה עבור הדלקת נרות וחימום התבשילים.
- ☒ לאלה שיש מקרר דיגיטלי עם מצב "שבת" צריך להעביר למצב המתאים לפחות ל-72 שעות.